
Chceme jednat otevřeněji

Chceme jednat otevřeněji

LIDOVÉ NOVINY

18.05.2010, EVA HNÍKOVÁ

Premiér po dlouhých odkladech jmenoval novou vládní Radu pro výzkum, vývoj a inovace. Její členové slibují větší transparentnost a snahu dohodnout se. Budou lepší než jejich kritizovaní předchůdci? Rozhoduje o osudu české vědy a o miliardách na ni určených. Už od léta je ovšem pod palbou ostré kritiky, která přichází především od akademiků. Premiér měl jmenovat novou vládní Radu pro výzkum, vývoj a inovace na začátku roku, jenže nakonec se to po složitých vyjednáváních podařilo až minulý týden. Kam tečou peníze "Budu rád, když se už od začátku změní styl práce Rady," říká její nový člen Karel Oliva, ředitel Ústavu pro jazyk český Akademie věd. Dále vysvětluje, že dosavadní Rada, která se jednou za měsíc sešla a mechanicky odhlasovala téměř všechny materiály připravené sekretariátem, se má proměnit v uskupení, jehož členové budou intenzivně a také zodpovědně pracovat ve prospěch české vědy.

Po novém stylu práce volá i Stanislava Hronová, prorektorka pro vědu a výzkum Vysoké školy ekonomické v Praze a taktéž čerstvá členka Rady. "Kritiky se dočkal hlavně autokratický způsob vypořádávání připomínek ke klíčovým dokumentům. Rada mnohdy neakceptovala námítky odborné veřejnosti a zdůvodňovala to neobjektivně nebo sporně," podotýká profesorka Hronová. Nyní jmenovaná Rada má podle ní obnovit důvěru ve vztahu k odborné veřejnosti.

O té hovoří i další dosavadní kritik rady a její nový člen Tomáš Opatrný, proděkan pro vědecké a výzkumné záležitosti z Palackého univerzity v Olomouci: "Chtěl bych, aby se z Rady stal důvěryhodný orgán schopný dávat politikům kvalifikovaná doporučení." Požaduje také větší transparentnost. Měly by se důsledně zveřejňovat zápisy z jednání, aby bylo například zřejmé, na základě jakých argumentů se dospělo ke konkrétním závěrům. "Rada musí přispět k tomu, aby každý v naší zemi mohl snadno zjistit, odkud, jak a kam tečou veřejné prostředky na výzkum," uvádí profesor Opatrný. Premiérovy jasné otázky Jak co nejlépe rozdělit peníze určené na chod vědeckých institucí? Rada ve starém složení přišla s řešením v podobě nové metodiky, která si brzy vysloužila označení "kafemlejek". V rámci ní se budou články v časopisech, knihy, patenty i další vědecké výstupy. A z celkového skóre instituce se pak trojčlenkou vypočítá množství peněz, které jí náleží.

Metodika ovšem například nezohledňuje rozdílnou finanční náročnost jednotlivých oborů. Bodují se také i velmi "měkké" výstupy typu vylepšení softwaru nebo užitný vzor (jakýsi předstupeň patentu, kdy si ovšem na základě zhruba stránkového pojednání může vědec přihlásit téměř cokoliv).

Zavedení metodiky, fakt, že velká část peněz určených na vědu začala směřovat do soukromých firem, a také netransparentní jednání tehdejší Rady odstartovaly vlnu protestů. Mnozí vědci v létě žádali po vládě odvolání Rady. K tomu nedošlo, ovšem na konci roku vypršelo kritizované Radě funkční období.

Premiér v lednu požádal Akademii věd, Českou konferenci rektorů, Radu vysokých škol a Svaz průmyslu a dopravy, ať předloží své kandidáty. "Jan Fischer se všemi osobně pohovořil," říká vládní mluvčí Roman Prorok a zdůrazňuje, že premiér chtěl postupovat především transparentně.

"Premiér si nechal navrhnout nominace od Akademie, vysokých škol i průmyslníků. S kandidáty osobně pohovořil, což nikdo předtím neudělal," oceňuje jeho přístup nový člen Rady Pavel Hobza z Ústavu organické chemie a biochemie Akademie věd. "Pozval nás k sobě na vládu, měl jasně formulované otázky. Tak konstruktivní setkání s politikem jsem ještě nezažil," pochvaluje si profesor Hobza.

Se jmenováním nové Rady ovšem Jan Fischer příliš nespěchal. Od ledna se termín odsouval a už to vypadalo, že by rozhodnout mohla až nová vláda, vzešlá z voleb.

Vláda se nemůže blamovat V pondělí 3. května začal premiér s ministry o složení rady konečně diskutovat. "Kvůli neshodám bylo ovšem jednání přerušeno," vysvětlil následně premiérův poradce Michal Frankl. A dodal, že je obtížné dosáhnout obsazení, které by uspokojilo všechny resorty, když Radu nemohou tvořit zástupci jednotlivých ministerstev. Jednání prý zablokovala ministryně školství Miroslava Kopicová. "Je zajímavé, jak obrovský tlak vyvinula," podotýká Marek Piliarik z Ústavu fotoniky a elektroniky AV věd a člen fóra Věda žije!. Toto občanské sdružení dokonce minulé úterý uspořádalo protestní happening "Stěhování ministryně školství na ministerstvo průmyslu a obchodu". Chtělo tak symbolicky vyjádřit, že Miroslava Kopicová ve vztahu k české vědě už delší dobu de facto hájí zájmy jiného resortu.

"Zástupci Věda žije! o mně říkají, že fandím průmyslu, ale to nemá co dělat se jmenováním Rady, které ani nespadá do mých pravomocí. Ale jestli se někdo ptá, zda fandím průmyslu, tvrdím: Prosím, přejme si, aby prosperoval, protože je krize," podotýká Miroslava Kopicová. Zároveň odmítá, že by se do Rady snažila dostat nějaké své "favority".

"Věděla jsem, že premiérovi přišel dopis od zástupců průmyslu, který jeho aparát nvyvořádal," vysvětluje Miroslava Kopicová. Kdyby se vláda připomínkami průmyslníků nezabývala, hrozilo podle ní, že z Rady stáhnou své zástupce. "Chtěla jsem, aby se to nějak vyřešilo. Vláda nemůže něco schválit a blamovat se tím, že nově jmenovaní členové odstoupí," říká Kopicová.

A jak se tedy Rada po diskusích ve vládě proměnila? Namísto původně navrhovaného Jiřího Málka, bývalého rektora Univerzity Pardubice, a Jana Šotoly z firmy Zentiva, nominovaného Akademií, se členy Rady stali Karel Pospíšil z Centra dopravního výzkumu v Brně a Pavel Kafka, viceprezident Svazu průmyslu a dopravy.

Karla Pospíšila původně nikdo nenominoval. "Nedostal se do Rady z mé iniciativy. Šlo o dohodu ministryně životního prostředí Bízkové a ministra dopravy Slamečky. Oba protestovali, že tam nemají své zástupce," vysvětluje Miroslava Kopicová. Zároveň se podle ní ukázalo, že v Radě chybí člověk za výzkumné organizace mimo Akademií a vysoké školy. I proto se Karel Pospíšil hodil.

V čele sedmnáctičlenné Rady stojí premiér, první místopředsedkyní je ministryně školství. Následují další čtyři lidé jmenovaných z titulu své funkce. Jsou tam celkem čtyři zástupci průmyslníků, což je jen o jednoho méně než dříve. Minulá Rada měla ovšem pouze 15 členů. Je proto celkem logické, že počet akademiků vzrostl ze tří na čtyři.

Z minulé Rady zůstává v nové pět členů - kromě premiéra a ministryně školství též Petr Fiala, rektor Masarykovy univerzity v Brně, Zbyněk Frolík z firmy Linet a Vladimír Haasz z Elektrotechnické fakulty ČVUT.

"Když sečteme členy Rady, kteří se nezměnili, se zástupci průmyslu, jsme zhruba na polovině," podotýká Martin Krummholz z Ústavu dějin umění AV ČR a taktéž člen fóra Věda žije!. Podle něj stávající obměna není zárukou toho, že se Rada začne chovat zásadně jinak.

Předseda Akademie věd Jiří Drahoš to tak černě nevidí: "Jsem rád, že premiér Radu jmenoval, i když to trvalo déle, než jsme předpokládali." Nové složení je podle něj daleko lepší než stará sestava. Také šéf Svazu průmyslu a dopravy Jaroslav Míl neskrývá svou spokojenost: "Složení Rady je dobré. Odpovídá dohodám s předsedou vlády. Myslím, že i personální obsazení by mohlo fungovat." Jen další nový člen Rady, generální ředitel Třineckých železáren Jiří Cienciala, není přesvědčen o dostatečném zastoupení vysokých škol.

Už žádná spiknutí V minulosti se v Radě často stávalo, že zástupci průmyslu nebo vysokých škol jednoduše přehlasovali akademiky. Mnozí noví členové doufají, že se to změní. "Rada by pokud možno měla rozhodovat konsenzuálně," říká docent Oliva. S tím souhlasí i profesor Opatrný: "Dosud se formovaly jakési koalice, kdy jedna zájmová skupina přehlasovala druhou a ta pak brečela, jaké je to spiknutí." Rada by podle něj měla jednat tak dlouho, až dosáhne shody. Když se to nepodaří, měla by mít možnost podat vládě návrh ve více alternativách. "Jen politik má mandát udělat politické rozhodnutí," říká Tomáš Opatrný.

Pavel Hobza by zase rád zlepšil celkovou atmosféru ve vědě. "Dosavadní Rada vytvářela zbytečné napětí mezi Akademií a vysokými školami. To by se mělo určitě změnit."

Jiří Cienciala chce i přes krizi apelovat na politiky, aby zvýšili množství peněz mířících do výzkumu, protože je v porovnání s jinými zeměmi nedostatečné. Všichni oslovení členové Rady se navíc shodují, že metodiku pro hodnocení vědeckých institucí je potřeba zrušit, nebo alespoň upravit.

A v čem má naopak Rada zůstat stejná? "Snad například v tom, že byla schopna i pod déle než rok trvajícím tlakem Akademie, některých médií a občanských iniciativ zachovat nestrannost, pracovat a plnit úkoly, které jí ze zákona přísluší," říká její staronový člen Vladimír Haasz. A profesor Opatrný se zase domnívá, že dosavadní Rada v sobě občas našla kuráž stát si i za nepopulárním rozhodnutím, o kterém byla přesvědčena, že je správné.

NOVÁ RADA PRO VÝZKUM, VÝVOJ A INOVACE

Minulý týden v pondělí vláda schválila nové složení rady, která má na starosti vědu a výzkum v Česku. Prvních šest členů je jmenováno z titulu své funkce. Po volbách do Poslanecké sněmovny nebo při výměně předsedy Akademie věd či prezidenta Svazu průmyslu a dopravy se tak její obsazení opět změní.

Nová Rada pro výzkum, vývoj a inovace se chce stát důvěryhodným orgánem, který bude politikům dávat kvalifikovaná doporučení. Velká část nových radních by také ráda změnila dosavadní styl práce. Mnozí by namísto silového hlasování

hledali dohodu a chovali se otevřeněji. Někteří také upozorňují, že by se měla více zohlednit specifika společenských věd.